

EU VALUES

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ-КАНДИДАТА НА ВСТУП ДО ЄС

для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) та третього
(освітньо-наукового) рівнів
усіх форм навчання та галузей знань

Co-funded by
the European Union

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до лекційних та практичних занять з курсу

«ОСНОВОПОЛОЖНІ ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ/
FUNDAMENTAL VALUES AND PRINCIPLES OF THE EUROPEAN UNION»

*для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів
усіх форм навчання та галузей знань*

Методичні рекомендації до лекційних та практичних занять з курсу «Fundamental values and principles of the European Union for undergraduate students / Основоположні цінності та принципи Європейського Союзу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів усіх форм навчання та галузей знань / Волинський національний університет імені Лесі Українки; уклад. М.В. Сидорук, А.Л. Данильчук, А.М. Демчук. – Луцьк, 2023. – 20 с.

Укладачі : к.е.н. М.В. Сидорук, к.філол.н. А.Л. Данильчук, к.ю.н. А.М. Демчук

Рецензент: д.е.н., проф. А.О. Бояр

Курс «Fundamental values and principles of the European Union for undergraduate students / Основоположні цінності та принципи Європейського Союзу» реалізується у межах програми Еразмус+ проекту Жана Моне «Європейські цінності в контексті політики держави-кандидата на вступ до ЄС / European values in the context of the candidate state policy (EUValues)» (грантова угода №101126612). Проект охоплює широке коло бенефіціарів, промуючи діалог між різними цільовими групами, відповідальними за інтеграцію України до європейського економічного, освітнього та дослідницького простору. Основна мета проекту – сприяти поширенню цінностей і стандартів Європейського Союзу в Україні, долаючи прогалини та демонструючи приклад іншим демократіям світу. Проект покликаний сприяти чіткому усвідомленню основних цінностей Співтовариства та створити комфортне середовище задля кращого розуміння процесів інтеграції та формування активної проєвропейської молоді.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів усіх форм навчання та галузей знань.

© Сидорук М.В., Данильчук А.Л., Демчук А.М., 2023

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

ЗМІСТ

КОМАНДА ПРОЄКТУ	4
ВСТУПНЕ СЛОВО.....	5
ЗМІСТ РОБОТИ КУРСУ	6
Лекція 1: Архітектура та спільні цілі Європейського Союзу.....	6
Лекція 2: Основоположні принципи та цінності Європейського Союзу	7
Лекція 3: Захист прав людини в Європейському Союзі	7
Лекція 4: Цілі та принципи зовнішньої політики ЄС	8
Лекція 5: Політика сусідства ЄС	8
Лекція 6: Політика розширення ЄС	10
Лекція 7: Процедура вступу до ЄС	10
Лекція 8: Вступ України до ЄС: переговорний процес	11
Лекція 9: Вступ України до ЄС: важливі кроки на шляху реформування.....	12
Лекція 10: Вступ України до ЄС: реформи-стійкість-відновлення.....	13
Лекція 11: Вступ України до ЄС: основні виклики.....	13
Семінар 1: Основоположні принципи та цінності Європейського Союзу.....	14
Семінар 2 (case studies): Захист прав людини в Європейському Союзі	15
Семінар 3 (case studies): Політика розширення ЄС та порядок вступу.....	16
Семінар 4 (simulation): Приєднання України до ЄС – основні виклики та проблеми	17
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЄС	18

КОМАНДА ПРОЄКТУ / EUVALUES MODULE STAFF

Марта Сидорук / Marta Sydoruk
Координатор проєкту / Jean Monnet Module Coordinator
Волинський національний університет імені Лесі Українки /
Lesya Ukrainka Volyn National University
marta.sydoruk@vnu.edu.ua

Кандидат економічних наук, аналітик консолідованої інформації бюро ректора, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами, доцент кафедри прикладної лінгвістики.

Анна Данильчук / Anna Danylchuk
Викладач, тренер проєкту / Jean Monnet Module Teaching Staff
Member
Волинський національний університет імені Лесі Українки /
Lesya Ukrainka Volyn National University
danylchuk@vnu.edu.ua

Кандидат філологічних наук, докторант кафедри прикладної лінгвістики.

Антон Демчук / Anton Demchuk
Викладач, тренер проєкту / Jean Monnet Module Teaching Staff
Member
Волинський національний університет імені Лесі Українки /
Lesya Ukrainka Volyn National University
demchuk.anton@vnu.edu.ua

Кандидат юридичних наук, декан юридичного факультету.

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA), under the powers delegated by the European Commission. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them”.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Через чотири місяці після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну Європейський Союз (ЄС) продемонстрував свою позицію щодо України, надавши статус кандидата. Сьогодні Україна може розраховувати на загальну підтримку щодо економічної, військової, соціальної та фінансової стійкості з боку ЄС задля подальших реформ, необхідних для України як країни-кандидата на членство у Європейському Союзі. Це рішення є історичним моментом для обох сторін – ЄС і українського народу. З точки зору Співтовариства, статус кандидата – це спосіб «прив'язати» країну до шляху реформ і визначити її геополітичну дорожню карту. Для України, яка межує з росією, це також спосіб «вижити» як вільній і демократичній державі, що захищає не лише своє існування, а й спільне європейське майбутнє. У відповіді Європейського Союзу щодо статусу кандидата для України було чітко зазначено її європейське майбутнє та наголошено на особливому ставленні до інституалізації політичного діалогу та виконання умов членства. Це – потужний сигнал, який знаменує продовження глибоких трансформацій та подальшу інтеграцію України до Європейського простору. Він декларує вектор руху та перспективу місця України у Співтоваристві. І для цього потрібен порядок денний, який покращить внутрішні можливості України щодо взаємодії зі структурами ЄС, приймаючи спільні цінності, принципи безпеки й стабільності. Крім того, зміцнення розуміння громадянами чим є Європейський Союз має вирішальне значення для майбутнього України у європейській сім'ї.

Дотримання фундаментальних цінностей є однією з умов членства в ЄС, передбачені Договором про Європейський Союз. Саме тому, наш курс має на меті підвищити обізнаність молоді та відповідних зацікавлених сторін щодо ключових європейських цінностей та принципів; продемонструвати зв'язок між процесом інтеграції, вступом та новою європейською ідентичністю; вдосконалити навички критичного ставлення і глобального мислення, відкритість, креативність, розсудливість і, як наслідок, перетворити слухачів курсу на активних громадян, прихильників основних демократичних перетворень. Проект надасть змогу учасникам підтримувати поширення цінностей і стандартів ЄС в Україні, демонструючи приклад іншим зростаючим демократіям світу переваги євроінтеграційного виміру.

Марта Сидорук

Координатор проекту EUValues

ЗМІСТ РОБОТИ КУРСУ

Навчальний матеріал курсу структурований та складається з 11 лекцій та чотирьох семінарів.

Лекція 1: Архітектура та спільні цілі Європейського Союзу

Створення Європейського Союзу (*англ. European Union – EU*) було історичним зусиллям, що виникло на тлі руйнувань Другої світової війни та бажанням сприяти мирному співіснуванню та економічній співпраці серед європейських країн. Передумовою створення ЄС була Європейська спільнота вугілля і сталі – ЄСВС (*англ. European Coal and Steel Community – ECSC*), заснована в 1951 р. підписанням Паризького договору між Бельгією, Францією, Італією, Люксембургом, Нідерландами та Західною Німеччиною. Діяльність Спільноти була спрямована на інтеграцію ключових ресурсів – вугільної та сталевих промисловості цих країн під керівництвом спільної «наднаціональної» структури, ефективно закладаючи основи для економічної співпраці. Беручи до уваги успішне існування ЄСВС, у 1957 р. був підписаний Римський договір, який заклав підвалини Європейського економічного співтовариства – ЄЕС (*англ. European Economic Community – EEC*) та Європейського співтовариства з атомної енергії – Євратом (*англ. European Atomic Energy Community – Euratom*). Ці об'єднання мали на меті створити спільний ринок та митний союз і сприяти мирному використанню атомної енергетики серед членів спільноти.

Протягом наступних десятиліть Європейський Союз перетворився на політичний та економічний союз, а підписання Маастрихтського договору в 1992 р. лише законодавчо закріпило десятилітні зусилля, відображаючи зобов'язання до європейської інтеграції шляхом підтримки спільних цілей та цінностей, спільної зовнішньої політики та політики безпеки й співпраці. Більше того, договір заклав основу для Економічного та валютного союзу – ЕВС (*англ. Economic and Monetary Union – EMU*), що призвело до запровадження у 1999 р. єдиної валюти євро. Пізніше, ЄС продовжить розширювати свої кордони, вітаючи серед членів нові країни Східної Європи, та глибше інтегруватися у межах договорів, зокрема, такого як Лісабонський договір 2007 р. Сьогодні Європейський Союз є синтезом колективних зусиль його членів в подоланні історичних розбіжностей та розбудові згуртованої Європи.

Європейський Союз – це унікальне партнерство 27 європейських країн, що об'єднані не лише спільними цінностями та символами, але й узгодженими цілями, якими керується робота Співтовариства в цілому. Саме тому, при ухваленні рішень лідери ЄС зосереджуються на наступних восьми цілях, які об'єднують усіх учасників Спільноти:

1. Економічний та валютний союз.
2. Повага до європейських мов та культур.
3. Солідарність країн ЄС.
4. Науково-технічний прогрес.
5. Соціальна інтеграція та рівність.
6. Міцні та стійкі європейські економіки.
7. Свобода, безпека та правосуддя.
8. Мир, просування цінностей ЄС та добробут кожного.

Ці цілі виступають як орієнтири для всіх членів Європейського Союзу і визначають загальний напрямок його діяльності, спрямований на досягнення благополуччя та процвітання усіх громадян.

Лекція 2: Основоположні принципи та цінності Європейського Союзу

Європейський Союз ґрунтується на наборі основоположних принципів та цінностей, які становлять тзв. «незворотню точку» його існування. З часу свого заснування ЄС прагне сприяти миру, стабільності та процвітання як в середині, так і поза своїми межами. В центрі цієї місії стоїть принцип демократії, де рішення приймаються через прозорі та відповідальні інституції, що сприяють участі та представництву інтересів громадян. Крім того, ЄС підтримує принцип правової держави, забезпечуючи рівне та справедливе застосування законів. Ця відданість демократичним принципам лежить в основі зусиль ЄС сприяти суспільству, що ґрунтується на наступних шести ключових цінностях:

- повага до людської гідності;
- свобода;
- демократія;
- рівність;
- верховенство права;
- повага до прав людини, зокрема прав меншин.

Крім демократії та засад правової держави, Європейський Союз базується на цінностях поваги до прав людини, свободи та солідарності. Права людини вважаються невід'ємними та закріплені у правовому фреймворку ЄС, виступаючи як основний принцип у його внутрішній та зовнішній політиці. Свобода, яка охоплює як індивідуальні свободи, так і економічні, підтримується для того, щоб дозволити особам активно брати участь та внести свій внесок у розвиток суспільства. Солідарність – наголошує на співпраці та підтримці між членами для подолання спільних викликів та бар'єрів. Разом ці фундаментальні принципи та цінності визначають сутність Європейського Союзу, керуючи його діями та політикою на шляху до більш інклюзивної, процвітаючої та справедливої Європи.

Лекція 3: Захист прав людини в Європейському Союзі

Російська агресія в Україні показала, що демократія – це крихка ідея, яку треба весь час плекати й захищати¹.

Повага та захист прав людини є одним із керівних напрямів діяльності Європейського Союзу відповідно до цілей та принципів цієї організації, закріплених в установчих договорах. Будь-яка європейська країна, яка дотримується принципів свободи, демократії, поваги прав людини, основних свобод, а також верховенства права, може звернутися до ЄС із заявою про членство, як це передбачено статтями 6 та 49 Договору про Європейський Союз.

Захист прав людини в Європейському Союзі є одним із фундаментальних принципів, на яких ґрунтується діяльність та правова система ЄС. Згідно з Хартією основних прав Європейського Союзу, прийнятою у 2000 р., кожна особа, яка перебуває на території ЄС, має право на повагу до своєї гідності, свободу, рівність та справедливий судовий розгляд. Захист цих прав забезпечується різними органами та інструментами, включаючи Європейський суд з прав людини та

¹ Захист цінностей ЄС. Джерело: https://state-of-the-union.ec.europa.eu/state-union-2022/state-union-achievements/defending-eu-values_uk

Європейський суд у Люксембурзі, які розглядають скарги громадян щодо порушення їх прав та дотримання законодавства ЄС.

Паралельно з цим, Співтовариство активно сприяє просуванню та захисту прав людини на міжнародному рівні. Для забезпечення виконання міжнародних стандартів прав людини та просування цих прав у світі ЄС співпрацює з міжнародними організаціями, зокрема, такими як ООН. Така взаємодія сприяє зміцненню правової системи, розвитку демократії та підвищенню рівня захисту прав людини як в середині Європейського Союзу, так і за його межами.

Лекція 4: Цілі та принципи зовнішньої політики ЄС

Цілі та принципи зовнішньої політики Європейського Союзу мають багатограний характер і спрямовані на сприяння інтересам, цінностям та впливу ЄС на світовій арені. Одна з основних цілей – забезпечення миру, стабільності та безпеки у сусідніх регіонах та за їх межами. ЄС прагне запобігати конфліктам, вирішувати наявні суперечності та сприяти процесам відновлення після конфліктів за допомогою дипломатичних переговорів, медіації та миротворчих ініціатив.

Крім того, ЄС покладає свою місію в сприянні демократії, правам людини та правовій державі на всіх рівнях. Він прагне підтримувати демократичні переходи, зміцнювати демократичні інституції та втілювати фундаментальні свободи у країнах-партнерах. Зовнішня політика Співтовариства також акцентує на важливості належного управління, відповідальності та захисті прав меншин та маргіналізованих груп як важливих елементів стабільних і процвітаючих суспільств.

Економічне процвітання та сталий розвиток є невід'ємними складовими зовнішньої політики ЄС. Співтовариство прагне сприяти економічному зростанню, створенню робочих місць та зменшенню бідності в країнах-партнерах за допомогою торгових угод, розв'язкової допомоги та ініціатив інвестування. Більше того, ЄС підтримує екологічну сталість, бореться зі зміною клімату та впроваджує Цілі сталого розвитку ООН для розв'язання глобальних викликів.

Лекція 5: Політика сусідства ЄС

Політика сусідства Європейського Союзу є важливою складовою його зовнішньої діяльності та спрямована на розвиток й підтримку стабільності, процвітання та реформ у країнах, що оточують ЄС. Основна мета політики сусідства полягає в підтримці демократії, прав людини, економічного розвитку та реформування у сусідніх країнах для підвищення їхнього рівня життя та поглиблення співпраці з ЄС.

Політика сусідства реалізується через низку інструментів, що в свою чергу поділяються на політичні, такі як угоди про асоціацію, плани дій, програми допомоги та механізми співпраці, що сприяють зближенню сусідніх країн з ЄС у різних сферах, включаючи торгівлю, енергетику, транспорт, освіту та культуру, та фінансові. Разом з тим, політика сусідства є інструментом удосконалення геополітичного оточення ЄС та забезпечення його безпеки та процвітання.

Україна є важливим партнером для Європейського Союзу у межах політики сусідства. Співпраця між Україною та ЄС відіграє ключову роль у зміцненні стабільності, процвітання та

реформ у східній частині Європи. Європейський Союз активно підтримує Україну в її прагненні до політичних та економічних реформ, сприяючи розвитку демократії, прав людини, правової держави та ринкової економіки в країні.

Однією з ключових ініціатив є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка надає рамки для глибокої та всебічної співпраці в різних сферах, включаючи політичний діалог, економічне партнерство та зближення нормативно-правових актів. Крім того, Україна бере участь у програмі східного партнерства ЄС, яка спрямована на сприяння політичних асоціацій та економічних інтеграцій з країнами східного партнерства, в тому числі з метою розширення торгівлі, залучення інвестицій та підвищення рівня життя громадян. Таким чином, співпраця між Україною та ЄС у рамках політики сусідства є важливим елементом європейської зовнішньої політики, спрямованим на сприяння стабільності та розвитку в регіоні.

Для України Європейський Союз використовує кілька фінансових інструментів у рамках своєї Політики сусідства для підтримки розвитку країни, проведення реформ та забезпечення стабільності. Ці фінансові інструменти спрямовані на вирішення конкретних викликів та на підтримку співпраці між ЄС та Україною. Деякі з ключових фінансових інструментів, що використовуються для України, включають:

- Європейський інструмент сусідства (*англ. European Neighbourhood Instrument – ENI*): надає значну фінансову допомогу Україні для підтримки її реформ, економічного розвитку та наближення до стандартів ЄС. Цей інструмент спрямований на зміцнення демократичного управління, підвищення верховенства права, підтримку економічного зростання та покращення соціальної інфраструктури в Україні.

- Макрофінансова допомога: є фінансовим інструментом, через який ЄС надає позики або гранти партнерським країнам, які мають зовнішні потреби в фінансуванні. Україна є отримувачем макрофінансової допомоги від ЄС для допомоги стабілізації своєї економіки, проведення структурних реформ та вирішення проблем з платіжним балансом.

- Фінансування Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР): Україна має можливість отримати фінансування від ЄІБ та ЄБРР для проектів з інфраструктури, розвитку приватного сектору та сталого економічного зростання. Ці фінансові інституції надають позики, кредити та технічну допомогу для підтримки інвестицій у сектори, такі як транспорт, енергетика та малі та середні підприємства (МСП).

- Технічна допомога та підвищення потенціалу: ЄС надає технічну допомогу та підтримку розвитку потенціалу України через різні програми та ініціативи. Серед них ініціативи, спрямовані на зміцнення державного управління, покращення регуляторних рамок, поліпшення торгівлі та підтримку сталого розвитку.

- Підтримка громадянського суспільства: ЄС також виділяє кошти для підтримки організацій громадянського суспільства в Україні через Європейський інструмент з питань демократії та прав людини – ЄІДПЛ (*англ. European Instrument for Democracy and Human Rights – EIDHR*) та інші програми. Ця підтримка спрямована на зміцнення ролі громадянського суспільства у підтримці демократії, прав людини та належного управління в Україні.

Лекція 6: Політика розширення ЄС

Політика розширення (*англ. Enlargement policy*) Європейського Союзу є рамковим механізмом, за допомогою якого країни, які поділяють цінності ЄС і відповідають певним визначеним критеріям, можуть стати членами ЄС. Політика розширення ЄС також передбачає регулярну комунікацію, співпрацю та підтримку країн-кандидатів через різні інструменти, такі як допомога в реформах, економічна та фінансова допомога, а також політичний діалог. Країни, які досягають успіху у необхідних реформах і виконують критерії членства, можуть бути прийняті до ЄС за умови одноголосної підтримки всіма державами-членами ЄС шляхом ратифікації Договору про приєднання.

Україна висловила свої амбіції щодо наближення до ЄС в контексті потенційного членства, і ЄС визнав перспективу України у європейському просторі, надавши статус кандидата на членство до Європейського Союзу. Політика розширення ЄС щодо України включає підтримку демократичних реформ, економічного розвитку та наближення до стандартів і правил ЄС. Вона передбачає різні форми співпраці та допомоги, спрямовані на зміцнення інституцій України, підвищення верховенства права, просування доброго управління та сприяння економічному зростанню та соціальному прогресу.

Лекція 7: Процедура вступу до ЄС

Країни, що виявляють бажання приєднатися до ЄС, повинні відповідати певним критеріям, які встановлені Копенгагенськими критеріями, такими як стабільність інституцій, економічна можливість асимілювати законодавство ЄС, та здатність виконувати зобов'язання щодо членства.

Політика розширення ЄС передбачає взаємну вигоду як для країн-кандидатів, так і для самого ЄС. Вона сприяє стабільності, мирному співіснуванню та розвитку у всій Європі, а також зміцнює європейську ідентичність та забезпечує більш ефективне вирішення спільних викликів, таких як економічний розвиток, боротьба зі зміною клімату та міграційні процеси. Кожний кандидат на членство проходить через індивідуальний процес інтеграції, який може включати економічні, політичні та соціокультурні реформи.

І хоча процедура вступу може бути складною і тривалою, країна має відповідати тзв. «критеріям вступу». Дані критерії, були схвалені на засіданні Європейської Ради у червні 1993 р. і відповідно узагальнені під назвою «Копенгагенські критерії» за чотирма основними категоріями:

- Політичні критерії: Країна-кандидат повинна мати стабільні демократичні інституції, забезпечувати правовий порядок, дотримуватися прав людини та захищати меншини.

- Економічні критерії: Країна-кандидат повинна мати функціонуючу ринкову економіку, здатність конкурувати на внутрішньому ринку ЄС та здійснювати економічну адаптацію в рамках однорідного європейського ринку.

- Критерії спроможності виконання: Країна-кандидат повинна бути здатною впроваджувати та дотримуватися законодавства та політики ЄС, включаючи їх здатність асимілювати адміністративні, економічні та інші норми ЄС.

- Критерії прийняття ЄС-спільноти: Країна-кандидат повинна згодитися з цілями ЄС,

зобов'язатися дотримуватися його цінностей і прийняти зобов'язання передати частину свого національного законодавства на рівень ЄС.

Копенгагенські критерії, які служать основою для оцінки готовності країни до вступу до ЄС, можна оцінити за допомогою різних індексів та показників. Ось деякі ключові індекси, які можуть допомогти виміряти відповідність Копенгагенським критеріям:

1. Індекс демократії (*англ. Democracy Index*): індекс, опрацьовує британський аналітичний центр (*англ. the Economist Intelligence Unit – EIU*), згідно якого оцінює стан демократії у країнах світу за такими факторами, як виборчий процес і плюралізм, громадянські свободи, функціонування уряду, політична участь та політична культура. Країни, які мають намір вступити до ЄС, повинні продемонструвати міцне зобов'язання демократичним принципам, які викладені в Копенгагенських критеріях.

2. Індекс верховенства права (*англ. Rule of Law Index*): індекс, розроблений незалежною неприбутковою організацією під назвою «Проект світової юстиції» (*англ. World Justice Project – WJP*). Даний індекс вимірює, як правова держава сприймається та відчувається громадськістю в різних країнах. Він оцінює такі фактори, як відповідальність уряду, відсутність корупції, фундаментальні права, порядок і безпека, регулятивне забезпечення та цивільне правосуддя. Дотримання принципів правової держави є необхідним для відповідності політичним критеріям, викладеним в Копенгагенських критеріях.

3. Індекс сприйняття корупції (*англ. Corruption Perception Index*): Індекс, який річно публікує антикорупційна організація «Трансперенсі Інтернешнл» (*англ. Transparency International*), що ранжує країни за сприйнятих рівнів корупції в секторі державного управління. Країни, що прагнуть вступити до ЄС, повинні продемонструвати зобов'язання боротьби з корупцією та сприяння прозорості та відповідальності в управлінні, у відповідності до наголосу Копенгагенських критеріїв на правовій державі та належному управлінні.

4. Індекс людського розвитку (*англ. Human Development Index*): індекс, розроблений Програмою розвитку ООН (ПРООН), вимірює загальні досягнення країни у таких сферах як здоров'я, освіта та рівень життя. Хоча він непрямо пов'язаний з Копенгагенськими критеріями, високий показник даного індексу відображає прогрес у таких сферах, як права людини, соціальна інклюзія та економічний розвиток, які є важливими для відповідності вимогам членства в ЄС.

5. Індекс свободи преси (*англ. Freedom House Index*): даний індекс досліджує неурядова американська організація «Freedom House», оцінюючи політичні права та громадянські свободи в усьому світі. Їхні оцінки можуть надати відомості про відповідність країни політичним критеріям викладеним в Копенгагенських критеріях.

Лекція 8: Вступ України до ЄС: переговорний процес

Україна є невід'ємною частиною Європи, і українці сподіваються, що Євросоюз знайде відповідну відповідь на бажання України приєднатися. Україна платить занадто високу ціну за свою європейську мрію, занадто багато людей гинуть за свободу. Таким чином, у деяких українців виникає багато запитань щодо умов членства та подальші кроки щодо вступу – можливо, статус

кандидата для України є «відповідь за сльози» або спеціальна «швидка» процедура. Крім того, більшість громадян не розуміють, що дотримання європейських цінностей є основною політичною умовою для членства держав у Європейському Союзі, а їх порушення може бути підставою для призупинення процесу вступу. Всупереч поширеній думці, ці цінності виражені не лише в розділах Договору про Європейський Союз. Вони також повинні застосовуватися в усіх внутрішніх, а також регіональних і зовнішніх політиках держав-кандидатів.

Саме тому, ми маємо сприяти чіткому розумінню дорожньої карти України на її європейському шляху. По-перше, статус кандидата для України – це консолідована відповідь ЄС на російську агресію. З іншого боку, це логічне продовження глибоких трансформацій та довгострокових реформ в Україні.

Процес приєднання України, як і будь-якої іншої країни, до Європейського Союзу включає наступні кроки:

- ✓ Подання заявки про приєднання: країна, яка бажає стати членом ЄС, подає офіційну заяву про свій намір приєднатися до Співтовариства. Це може бути результатом політичних рішень та консенсусу внутрішніх перетворень в країні.
- ✓ Передача заяви в офіс Європейської Комісії: Офіційна заява про приєднання передається до офісу Європейської Комісії, яка аналізує її та формує рекомендації щодо подальших дій.
- ✓ Отримання статусу кандидата: Після аналізу заяви країні може бути наданий статус кандидата на приєднання до ЄС. Це відкриває шлях до подальших переговорів та визначення умов приєднання.
- ✓ Проведення переговорів: Кандидат проводить переговори з ЄС щодо умов та обов'язків, пов'язаних з приєднанням. Це може включати гармонізацію законодавства, провадження реформ та інші заходи.
- ✓ Підписання Угоди про асоціацію: Перед вступом країна може укласти Угоду про асоціацію з ЄС, яка встановлює стратегічні зв'язки та співпрацю в різних сферах.
- ✓ Ратифікація парламентом: Після укладення Угоди про асоціацію іноді потрібно отримати згоду від власного парламенту країни.
- ✓ Проведення референдуму: Деякі країни можуть проводити референдум для затвердження приєднання до ЄС, щоб отримати легітимну підтримку населення.
- ✓ Приєднання до ЄС: Після виконання всіх умов та проходження необхідних процедур країна може бути прийнята як повноправний член Європейського Союзу.

Лекція 9: Вступ України до ЄС: важливі кроки на шляху реформування

Статус кандидата не є гарантією членства в ЄС. Україна має пройти свій шлях реформ в умовах воєнного стану, тому виконання критеріїв приєднання є дійсно справжнім викликом українського суспільства. Але Україна не починає «з нуля». Багато зобов'язань вже виконано в рамках ініціативи Східного партнерства (*англ. Eastern Partnership*) та Угоди про Асоціацію (*англ. Association Agreement*), яка також є синергічною критерієм приєднання.

Набуття членства – це тривалий процес із складними процедурами. Статус кандидата можна прирівняти з новою сторінкою у європейській книзі. У випадку з Україною – перший розділ міг би мати назву «7 позицій». Після аналізу відповідей на опитувальник під час саміту ЄС 23-24 червня 2022 р., Україна отримала визначальні орієнтири щодо забезпечення послідовності своєї політики реформування. «7 позицій» вказували на сфери майбутніх реформ задля збереження статусу

кандидата та забезпечення членства у Спільноті:

- (1) реформа Конституційного суду;
- (2) продовження судової реформи;
- (3) антикорупція, включно з призначенням керівника САП;
- (4) боротьба з відмиванням коштів;
- (5) втілення антиолігархічного закону;
- (6) узгодження аудіовізуального законодавства з європейським;
- (7) зміна законодавства про нацменшини.

На перший погляд здається, що певні вимоги були висунуті заради демонстрування Україною швидкого прогресу. Інші, за словами експертів, покликані задовольнити інтереси певних держав-членів ЄС і гарантувати, що вони не блокуватимуть голосування щодо членства в майбутньому. Статус кандидата визначив не лише дорожню карту реформ, а й надав Україні фінансову підтримку вищезазначеним реформам.

Лекція 10: Вступ України до ЄС: реформи-стійкість-відновлення

Майбутня трансформація України базуватиметься на трьох «Р» (від англ. Reforms-Resilience-Recovery). На Конференції з відновлення України (англ. Ukraine Recovery Conference²) в Лугано (Швейцарія), зазначалося, що «українські досягнення та успішні реформи перед війною були вирішальними для нинішньої стійкості України. Так само, подальші реформи – це інструмент для успішного відновлення європейських прагнень України».

Лекція 11: Вступ України до ЄС: основні виклики

Вступ України до Європейського Союзу покликаний подолати наступні виклики, зокрема:

- *Політичні реформи*: Україна має здійснити значні політичні реформи для зміцнення демократичних інститутів, забезпечення верховенства права, боротьби з корупцією та покращення державного управління. Ці реформи мають важливе значення для приведення структур управління в Україні до стандартів і принципів ЄС.

- *Економічна реструктуризація*: економіка України потребує масштабної реструктуризації для модернізації промисловості, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення відповідності нормам і стандартам ЄС. Це включає реформи в таких секторах, як енергетика, сільське господарство та інфраструктура, а також впровадження ефективної макроекономічної політики.

- *Права людини та верховенство права*: дотримання прав людини, захист прав меншин та забезпечення незалежності судової системи є ключовими викликами для України. Країні необхідно вирішити такі питання, як судова реформа, свобода ЗМІ та захист громадянських свобод, щоб відповідати вимогам ЄС у цих сферах.

² Більше інформації про конференцію доступно за посиланням: <https://www.urc-international.com/>

- *Громадська думка та національна ідентичність*: подолання громадського скептицизму та виховання почуття європейської ідентичності серед українців є критичними викликами для процесу вступу.

Подолання цих викликів вимагатиме постійних зусиль як від України, так і від Європейського Союзу, а також конструктивної взаємодії з громадянським суспільством, бізнес-секторами та іншими зацікавленими сторонами. Успішне подолання цих перешкод прокладе шлях для остаточної інтеграції України в ЄС і сприятиме політичній стабільності, економічному розвитку та безпеці країни. А у випадку України, яка межує з Росією, це також спосіб «вижити» як демократичній державі, захищаючи не лише своє існування, але й також європейські цінності.

Семінар 1: Основоположні принципи та цінності Європейського Союзу

Огляд: Європейський Союз ґрунтується на наборі основних принципів та цінностей, які керують його діями, політиками та інституціями. У цьому семінарі ми розглянемо основні принципи та цінності, які лежать в основі ЄС, та дослідимо їх значення у формуванні розвитку, управління та міжнародних відносин Союзу.

Мета семінару:

- надати огляд основних принципів та цінностей Європейського Союзу;
- обговорити історичне походження та еволюцію цих принципів та цінностей;
- дослідити, як ці принципи та цінності впливають на політику, інституції та процеси прийняття рішень ЄС;
- дослідити роль ЄС у просуванні цих принципів та цінностей як в межах його членів, так і на міжнародному рівні.

План семінару:

1. Вступ до Європейського Союзу.
 - 1.1. Коротка історія та створення ЄС.
 - 1.2. Огляд інституційної структури ЄС та процесів прийняття рішень.
2. Основні принципи Європейського Союзу.
3. Основні цінності Європейського Союзу.
4. Історична еволюція принципів та цінностей ЄС.
 - 4.1. Договір про Рим та заснування Європейських спільнот.
 - 4.2. Маастрихтський договір та утворення Європейського Союзу.
 - 4.3. Розширення та поширення цінностей ЄС на нові членів.
 - 4.4. Договір лісабонський та підтвердження цінностей ЄС у змінному світі.
5. Реалізація принципів та цінностей ЄС.
 - 5.1. Закони та основні законодавчі ініціативи, що просувають основні права та свободи.
 - 5.2. Роль інститутів ЄС, включаючи Європейську Комісію, Європарламент та Суд Європейського Союзу, у захисті основоположних принципів.
 - 5.3. Механізми контролю та забезпечення виконання країнами-членами цих цінностей.
6. Імплементация принципів та цінностей ЄС.
 - 6.1. Зовнішні відносини ЄС та дипломатичні зусилля щодо просування прав людини, демократії та правової держави на міжнародному рівні.

6.2. Участь ЄС у міжнародних організаціях та партнерствах для просування спільних цінностей.

6.3. Виклики та можливості просування цінностей ЄС у глобальному контексті.

Висновки та обговорення: підбиття підсумків основних пунктів, обговорених під час семінару; відкрите обговорення питань, дискусії та висловлення думок щодо важливості принципів та цінностей Європейського Союзу.

Семінар 2 (case studies): Захист прав людини в Європейському Союзі

Case Study 2/1: Свобода вираження думки

Умова: група журналістів, представників країн-членів Європейського Союзу була критично налаштована щодо політики уряду. Вони широко публікували матеріали про загальне корупційне середовище у владі та порушення прав людини. Проте, уряд почав переслідувати цих журналістів, звинувачуючи їх у розповсюдженні неправдивої інформації та загрозах щодо закриття їхніх ЗМІ.

Питання для обговорення:

Як відноситься описана ситуація до захисту свободи вираження думки в Європейському Союзі?

Які конкретні права людини перебувають у ризику за даних умов?

Які юридичні механізми та інституції в межах ЄС можуть використовувати журналісти для захисту?

Які заходи може вжити Європейський Союз для того, щоб забезпечити дотримання урядом свободи вираження думки та свободи ЗМІ?

Case Study 2/2: Права біженців

Умова: в одній з країн-членів Європейського Союзу значно зросла кількість біженців, які намагаються потрапити через її кордони через конфлікти в сусідніх регіонах. Уряд цієї країни вживає жорстких заходів контролю за кордонами, включаючи утримання біженців та відмову в їх прийомі без належних процедур надання притулку. Багато з цих біженців стикаються з важкими умовами проживання, їм відмовляється в доступі до необхідних послуг.

Питання для обговорення:

Як дії уряду в за цих умов відносяться до захисту прав біженців згідно законодавства ЄС?

Які обов'язки країн-членів щодо біженців та осіб, які шукають притулок згідно законодавства ЄС?

Які інституції та організації ЄС відповідають за нагляд за правами біженців та забезпечення виконання країнами-членами їхніх обов'язків?

Які заходи може вжити Європейський Союз для вирішення ситуації та забезпечення захисту прав біженців у зазначеній країні-члені?

Семінар 3 (case studies): Політика розширення ЄС та порядок вступу

Case Study 3/1: Приєднання Хорватії до Європейського Союзу

Умова: Хорватія – країна, що розташована в південному сході Європи, ініціювала свій процес приєднання до Європейського Союзу у 2003 році. Протягом багатьох років Хорватія провела значні реформи з метою узгодження свого законодавства, інституцій та політики з європейськими стандартами та вимогами. Процес приєднання включав інтенсивні переговори з Європейською Комісією та іншими інституціями ЄС, які охоплювали різні сфери, такі як верховенство права, права людини, економіка та управління.

Питання для обговорення:

Які була основна мотивація Хорватії для вступу до Європейського Союзу?

Які основні виклики стояли перед Хорватією під час процесу приєднання?

Як Хорватія продемонструвала свою згоду з ЄС та принципами протягом переговорного процесу?

Які були переваги та недоліки приєднання Хорватії до Європейського Союзу, як для Хорватії, так і для ЄС в цілому?

Case Study 3/2: Приєднання Болгарії та Румунії до Європейського Союзу

Умова: Болгарія та Румунія – дві країни, що розташовані в південно-східній Європі, вступили до Європейського Союзу у 2007 році. Процес приєднання обох країн відзначився широкомасштабними реформами, спрямованими на вирішення проблем, таких як корупція, організована злочинність, незалежність судової системи та економічний розвиток. Незважаючи на виконання багатьох критеріїв, встановлених ЄС, як Болгарія, так і Румунія, стали об'єктом критики та сумнівів щодо їхньої готовності повністю відповідати стандартам ЄС.

Питання для обговорення:

Які були основні сфери обурення, висловлені Європейською Комісією та іншими країнами-членами ЄС, щодо приєднання Болгарії та Румунії?

Як Болгарія та Румунія вирішили виклики та критику під час процесу приєднання?

Які наслідки мали приєднання Болгарії та Румунії для Європейського Союзу з точки зору політики розширення та інституційних можливостей?

Як розвивалися Болгарія та Румунія після приєднання до ЄС, і які продовжуються виклики, які вони зустрічають у повному інтегруванні в Європейський Союз?

Case Study 3/3: Перспектива розширення Західних Балкан

Умова: декілька країн Західних Балкан, включаючи Сербію, Чорногорію, Північну Македонію, Албанію, Косово та Боснію та Герцеговину, висловили свої амбіції щодо приєднання до Європейського Союзу. ЄС визначив чітку перспективу розширення для цих країн, підкреслюючи важливість реформ, примирення та регіонального співробітництва. Проте, процес приєднання для країн Західних Балкан зіштовхується з різними викликами, включаючи невирішені конфлікти, політичну нестабільність та соціоекономічні розбіжності.

Питання для обговорення:

Які основні критерії та умови встановлені Європейським Союзом для країн Західних Балкан щодо вступу до ЄС?

Як ЄС може підтримати країни Західних Балкан у вирішенні викликів та перешкод на шляху до приєднання?

Які можуть бути потенційні переваги та ризики інтеграції країн Західних Балкан до Європейського Союзу?

Яку роль може відігравати регіональне співробітництво та примирення у полегшенні процесу приєднання та сприянні стабільності та процвітанню в регіоні Західних Балкан?

Семінар 4 (simulation): Приєднання України до ЄС – основні виклики та проблеми

Метою цієї симуляції є надання учасникам практичного розуміння викликів та проблем, пов'язаних із приєднанням України до Європейського Союзу. Учасники візьмуть на себе різні ролі та представлятимуть різні зацікавлені сторони, які беруть участь у процесі приєднання, та спільно працюватимуть над подоланням складнощів та перешкод, які стоять на шляху України до членства в ЄС.

Ролі: Представники уряду України, Представники Європейського Союзу (Європейська Комісія, Європарламент), Громадські організації (групи захисту прав людини, екологічні громадські організації), Представники бізнес-спільноти, Представники опозиційних партій, Представники країн-членів ЄС, Представники ЗМІ.

Умова: учасники зібралися на симуляційну сесію переговорів, спрямовану на приєднання України до Європейського Союзу. Кожен учасник отримує певну роль, що представляє їхню зацікавлену сторону. Симуляція розгортатиметься у кілька раундів, кожен з яких вирішуватиме різні виклики та проблеми, пов'язані з процесом приєднання України до ЄС.

Раунд 1: Політична реформа

Учасники обговорять та проведуть переговори щодо політичних реформ, необхідних для того, щоб Україна відповідала демократичним стандартам ЄС, зокрема у сфері верховенства права, корупції та незалежності судової системи.

Раунд 2: Економічна інтеграція

Учасники вирішать економічні виклики, включаючи торговельні відносини, регулювання ринків та гармонізацію стандартів, щоб забезпечити відповідність української економіки нормам ЄС.

Інші раунди будуть продовжуватись в подібному напрямку, доки не буде вирішено всі виклики та проблеми, пов'язані з приєднанням України до ЄС. Під кінець симуляції учасники обговорять складнощі та нюанси приєднання України до ЄС, виділивши основні виклики та проблеми, виявлені під час процесу переговорів. Також буде обговорено потенційні стратегічні кроки та рішення для подолання цих викликів і просування України на шляху європейської інтеграції.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1. Європейський союз: Офіційний веб-сайт ЄС (*англ. www.europa.eu*): на цьому веб-сайті можна знайти офіційну інформацію про історію, інституції, законодавство, політику та інші аспекти Європейського Союзу.
2. Книга «Європейський Союз для чайників» (*англ. [The European Union For Dummies](#)*) авторства Еліси Хауелл та інших: ця книга надає зрозуміле пояснення структури, функцій та ключових аспектів діяльності Європейського Союзу.
3. Матеріали Європейського Університету (*англ. [European University Institute](#)*): Європейський Університет в Флоренції (Італія) пропонує різноманітні ресурси, включаючи публікації, дослідження та онлайн-курси, що стосуються Європейського Союзу.
4. Видання «Європейська політика» (*англ. [European Politics](#)*) журналу «Європейська політична наука» (*англ. [European Political Science Review](#)*): цей журнал публікує статті та дослідження з різних аспектів політики Європейського Союзу.
5. Курси про Європейський Союз на платформах для онлайн-навчання, таких як Coursera, edX або FutureLearn: платформи пропонують безкоштовні та платні курси з різних аспектів Європейського Союзу, розроблені провідними університетами та експертами з цієї галузі.

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до лекційних та практичних занять з курсу

«ОСНОВНІ ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ/
FUNDAMENTAL VALUES AND PRINCIPLES OF THE EUROPEAN UNION»

*для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
усіх форм навчання та галузей знань*

Укладачі:

Марта Валеріївна Сидорук, Анна Леонардівна Данильчук, Антон Михайлович Демчук

За авторською редакцією

ΣΤΟΡΙΗΚΑ ΠΡΟΕΚΤΥ

*“Funded by the European Union.
Views and opinions expressed are however those of the author(s) only
and do not necessarily reflect those of the European Union
or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA),
under the powers delegated by the European Commission.
Neither the European Union nor the granting
authority can be held responsible for them”*